

MEVLÂNÂ ARAŞTIRMALARI

5

Editör:
Prof. Dr. Adnan KARAIÖMAİLOĞLU

AKÇAG

MEVLÂNÂ ARAŞTIRMALARI -5

Editör: Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu

Mevlânâ Araştırmaları Derneği Bilim Kurulu

Dr. Nazif Öztürk, Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç,
Prof. Dr. Derya Örs, Prof. Dr. Yusuf Öz,
Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu

Akçağ Yayınları: 417

Yeni Türk Edebiyatı: 118

1. Basım: Ankara 2014

ISBN: 978-975-338-402-5

Sertifika no.: 11382

Redaktör: Prof. Dr. Yusuf Öz

Kapak ve Sayfa Düzeni: Emel YALÇIN

©Bu kitabın bütün hakları Akçağ A.Ş.ne aittir.

Baskı ve Mücellit: Erek Matbaası

Büyük sanayi 1. Cad. Çim sk. No. 17/1 İskitler-Ankara

Tel: (312) 342 31 01

Kapak Baskı: Poyraz Ofset

İvedik OSB 2. Mtb. Sitesi 578 (1534) sk. No.: 9 Ankara

Tel: (312) 384 19 42

Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş.

Tuna cad. No. 8/1 Kızılay-Ankara

Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51 faks: (312) 432 28 52

E-posta: akcag@akcag.com.tr

www.akcag.com.tr

SULTAN VELED'İN EMİR ALEMEDDİN KAYSER'E METHİYELERİ

Veyis DEĞİRMENÇAY*

Emir Alededdin Kayser

Emir Alededdin Kayser, Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan III. Gıyâseddin Keyhüsrev'in (663-682/1264-1282) emirlerindedir. Cimri isyanını bastıranlar arasında yer alır.¹ Son derece âdil, cömert, dindar ve derviş meşrep bir emirdir. Mevlevîdir. Mevlâna ailesine ve Mevlevîlere birçok yardımı ve bağışı olmuş; ayrıca Mevlâna'nın vefatından sonra, Sultan Veled'le istişare ederek Muñneddin Pervâne ve Gumaç Hatun'un da maddi yardımlarıyla Mevlâna türbesini yaptırmış, Sultan Veled'in iltifatına ve övgüsüne de mazhar olmuştur.

Sultan Veled'in ifadesine göre 683 yılı Şevval (1284 Aralık) ayında şehit edilmiştir.

Mevlâna'nın; biri, kendisine gelen mektuba cevap olmak üzere Alededdin Kayser'e yazmış olduğu iki adet mektubu vardır. Mevlâna, mektuplarında Emir'e "aziz oğlumuz" diye hitap eder; onunla görüşmek istediğini bildirir; ona dua eder, esenlik diler ve onu son derece över:

Emir Alededdin, "Özü doğru, temkinli, gönüllerin ışığı, gerçeği ayırt eden, zannında doğruya varan, anlayışı doğru, nefsini şehvetlerden ayıran, kalbi temiz, hayrı yerine getiren, Allah'tan çekinen, nefsini sorguya çeken, dünyayı ahirete veren, ahireti dileyen, Allah'a kavuşmayı arzulayan, ebedî mutluluk dileyen, *Yüzlerinde secde belirtileri var* (48/29) diye övülenlerden olan, yüzü kutlu, güzel huylu, içi temiz, evlatların övücü, inançlı, dinin ve devletin Alem'idir."²

Ahmed Eflâkî de, Menâkıbu'l-ârifin'de Emir Alededdin Kayser'in Tebrizli mimar Şeyh Bedreddin'le dost olduğunu; onu Mevlâna'nın huzuruna

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar* (çev. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1999, s. 221 (Çevirmenin notları).

² Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar*, s. 35-36; 186-187.

götürdüğünü; bu vesileyle Şeyh Bedreddin'in Mevlâna'ya mürid olduğunu;³ ayrıca Emir'in, Mevlâna'nın vefatından sonra Sultan Veled'le istişare ederek, Emir Mu'neddin Pervâne ve Gürcü Hatun'un da yardım ve destekleriyle Şeyh Bedreddin'e Mevlâna Türbesi'ni yaptırdığını anlatır.⁴ Ayrıca, Mevlâna'nın, kendisine sığınan bir vaizin kurtarılması için Emir Alameddin'e bir mektup yazarak ondan yardım istediğini; onun da bu isteği kabul edip yüklü bir para ödediğini;⁵ Mevlâna'nın şeyh Selâhaddin'e hediye ettiği mübarek gömleğini, iki bin sultanî vererek ondan satın aldığı;⁶ Gürcü Hatun'un kendisine "Hz. Mevlâna'dan ne keramet gördün de onun cezbesine kapıldın, müridi oldun ve onu son derece seviyorsun?" diye sorması üzerine "Her peygamberi bir millet seviyor ve her şeyhi bir kavim taklid ediyor; tam bir ittifakla her millet ve devlet sahibi Hz. Mevlâna'yı seviyorlar; onun esrarıyla müşerref oluyor, onunla övünüyorlar. Bundan daha büyük ne keramet olacak?" diye cevap verdiğini aktarır.⁷

Sultan Veled'in Alemeddin Kayser'e Methiyeleri

Sultan Veled'in methiyeleri içinde nicelik ve nitelik açısından II. Sultan Gıyâseddin Mesud ile birlikte en fazla Emir Alemeddin Kayser'e yazılan methiyeler dikkat çeker.

Sultan Veled, Emir Alemeddin Kayser'i müveşşah yani manzumenin beyitlerinin ilk mısralarının ilk harflerinden övülenin adının çıktığı yirmi dokuz beyitlik bir kaside; üç bendlik otuz altı beyitlik bir terkibibent; on bir, yedi, on bir ve on üç beyitlik dört gazelle övmüş; Emir'in vefatında ise on dokuz beyitlik bir mersiye ile sekiz bentlik yetmiş yedi beyitlik bir terkibibent kaleme almıştır.

Sultan Veled, Emir Alemeddin Kayser'i methettiği ilk kasidesinde⁸ söze, "Ey sefa Emir'i! Gecede, gündüzde, tenhada ve kalabalıkta Tanrı'dan daima iyilik olsun sana" diyerek Emir'e dua ile başlar ve övgüsüne geçer. Emir'in uyurken bile dostun yüzünü gördüğünü, onunla görüşebildiğini; Tanrı'nın yardımı ve cezbesiyle doğru yolu tuttuğunu; ruhlar bahçesinde ve rıza gülistanında ruh sakisinin elinden şevk şarabını içtiğini söyler. Sonra "Haydi, aşk atına binerek yükseklere doğru koştur; çünkü sen sonsuz aşkla kendi nefesine karşı mücadele ederek yeryüzünü terk edip gökyüzüne

³ Eflâkî, Şemseddin Ahmed el-Ârifî, *Menâkıbu'l-ârifin* (tsh. Tahsin Yazıcı), Ankara 1976, I, 387.

⁴ Eflâkî, *a.g.e.*, I, 389, II, 792.

⁵ Eflâkî, *a.g.e.*, I, 459.

⁶ Eflâkî, *a.g.e.*, I, 489-490.

⁷ Eflâkî, *a.g.e.*, I, 519.

⁸ Sultan Veled, *Dîvân* (tsh. Asgar-i Rabbânî "Hâmid"), Tahran 1338 hş., s. 461-462 (1. Kaside).

yönelmişsin; melek gibi göğsünün safâ nuruyla dolması için, gönül haneni şeytanlardan temizlemişsin” der.

Sultan Veled, “Benim inancım odur ki o makam sana müyesser olacak; haydi, sen gayret et” diyerek Emir’in yukarıda zikrettiği makama ulaşacağını, ancak çalışması gerektiğini; daha fazlasını söylemesine de kıskançlığın izin vermediğini anlatır; zira körler vardır ve onlar güneşe lâyük değillerdir.

Veled, her şeyin Allah’ın takdirinde olduğunu, kalemin O’nun elinde bulunduğunu, sevaptan ve günahattan dilediği gibi yazdığını; her iki dünyayı Emir’e göstermesinin de kudretinde olduğunu hatırlatır ve şöyle der:

Eğer akla ve görüşe arkadaş olursan, onun tarafının hep iyi, senin tarafının ise (hep) batıl olduğunu (görür) bilirsin.

Öyle ki ressam olan, her yerde, istediği gibi, şeytan da çizer melek de; Güzel ve çirkin (her şey)den kâğıda çizebilir; çünkü o, kendi sanatında tektir ve büyüktür.

Ayıplanmış ve övülmüş şeylerden iyiyi de kötüyü de resmeder; fakat (bundan dolayı) ona lâyük bir aferinden başka bir eksiklik gelmez.

Evet, kötü bir resim ciddi olarak eleştirildiği zaman, “sanatım açığa çıkmıştır” diye teşekkür edilir.

Bil ki gerçekte bu iyi ve kötü size göredir; yoksa Allah’ın katında (hepsi O’nun) eşya üzerindeki kudretidir.

Sultan Veled, bundan sonra bu kasideyi niçin yazdığını anlatır. Her beytin ilk mısralarının ilk harfleri yazıldığı zaman, methedilen Emir’in adının ve lakabının çıktığını söyler. Evet, kasidenin ilk on iki beytinin ilk mısralarının ilk harflerinden *Alemeddin Kayser* ismi çıkmaktadır.

Veled, yine Emir Alemeddin’i övmeye başlar: O içi temiz, büyük ve asil, tek emirdir; savaş meydanında onun benzeri bir süvari yoktur. Savaşta demir gürzünü kaldırdı mı, düşmanı yeryüzü gibi alçalır. Kılıcını belinden çekip düşmana doğru salladı mı, Rüstemler savaşmaktan çekinirler. Mızrağını atının kulağı üstünden doğrulttu mu, karşısında dağ bile olsa, saman çöpü gibi yerinden oynar, sallanmaya başlar. Savaşta tek başına saldıracak olsa, mânen iki yüz bin kişi gibidir. Her iki dünyanın emiri ve Tanrı’nın has kuludur; çünkü o Tanrı’nın nazarından ve lütfundan ayrı değildir. Tanrı onu öz lütfundan yaratmıştır; onun yüzüne bakılırsa, gerçek anlaşılır. Kullar, hizmetçiler ve halk ondan hoşnuturlar. Fakir, âlim ve hâfiz, herkes, onun cömertliğiyle bolluk içinde yaşamaktadır. Sahip olduğu güzel ahlâkından dolayı, gittiği her yerde, herkes onu anar, ona dua eder.

Sultan Veled, manzumenin sonunda kendi cevherinin hiçbir değeri yokken onun cömertlik denizinin gönlünü alıp götürdüğünü söyleyerek sözlerini bitirir:

Gerçi (Veled'in) temiz cevherinin hiçbir değeri yoktu; ama onun cömertlik denizi, Veled'in gönlünü tamamen alıp götürdü.

Sultan Veled, üç bendlik otuz altı beyitlik terkihibendinin⁹ birinci bendinde Emir Alemeddin Kayser'e dua eder. Sonra Mevlâna türbesinin onunla mâmur olup hayrının meşhur olduğunu söyleyerek, Emir'in gayret ve çalışması neticesinde türbenin yapıldığını hatırlatır. Bu arada onun muhtemelen Kayseri yolculuğuna çıkacağı haberini alır ve yolculuğunun hayırlı olmasını diler:

ترت معمور شد خیر تو مشهور شد سال تو میمون بود ماه تو فرخنده باد
عزم سفر کرده ای باد خدا همرهت از تو بهر جا رسی پیر و جوان زنده باد

Türbe mâmur oldu, senin hayrın meşhur oldu. Senin yılın uğurludur; ayın kutlu olsun.

Yolculuğa niyetlenmişsin, Tanrı yoldaşın olsun; gittiğin her yerde yaşlı ve genç (herkes) seninle hayat bulsun.

Veled, manzumenin ikinci bendinde Emir'e, "Göğü ve yeri yaratan sana yol verdi mi, cehennem ateşinden hiç korkma; cennet bahçesinden de asla söz etme...; eğer tamamen can olmuşsan, gayb âleminde uç; deniz gibi dalgalan; inciden ve mercandan söz etme. Bu dünya fanidir; can gibi uzaklaş ondan; canana yüz tut; bu bedenden ve candan söz etme. Din yolunda Ali gibi kendinden geç de toplumun mumu ol; boş şeylerden söz etme. Eyüp gibi sabret; kendini sıkıntıya bırak. Circis gibi yaralan, dermandan hiç söz etme..." sözleriyle öğütlerde bulunur, yol gösterir. Üçüncü bendinde ise Emir'i över ve ona duyduğu özlemi, onunla ilgili görmüş olduğu bir rüyasını anlatarak dile getirir.

Sultan Veled, Emir Alemeddin Kayser'i muhtemelen uzun bir yoldan veya görev yaptığı Kayseri'den gelişi münasebetiyle kaleme almış olduğu bir gazelinde¹⁰ de över. Onun gelişini kutlar, bayram eder, eğlence ve düğün meclisleri kurar; herkese ikramda bulunur. Bu arada türbeyi de medreseyi de cömertlik gösterip onun yaptığını; şeyh (Mevlâna)'nın ona "Ne güzel dost,

⁹ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 530-532 (10. Terkihibent).

¹⁰ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 8 (14. Gazel). Not: Mevlâna Celaleddin Rumi'nin Konya'daki türbesini, Mevlâna'nın ölümünden sonra, Emir Alemeddin Kayser ve Muineddin Süleyman Pervâne ile karısı Gürcü Hatun'un maddi yardımları ve Sultan Veled'in de onayıyla 1274'te mimar Tebrizli Bedreddin yapmıştır.

ne lâıyk mürit” dediğini hatırlatır. Emir Alemeddin’den kendisine her zaman lütuf, ihsan ve bağış geldiğini; kendisinin ise akşam sabah ona dua ettiğini söyler ve sözlerini dua ile bitirir:

Tanrı onun yardımcısı, koruyucusu ve rehberi olsun. Zahmet, keder ve sıkıntı o güzel insandan uzak olsun... Ey Rabbim! Sen ona iki dünyada da bağışta bulun.

Sultan Veled, Emir hakkında bir önceki gazeliyle aynı vezin ve kafiyede bir başka gazel¹¹ kaleme alır. Emir’in, babası adına baş sadakası bir köy verdiğini; Mevlâna’nın kendisine yine “Ne güzel dost, ne lâıyk mürit” dediğini; hayrının kabul olduğunu anlatır ve cömertliğini över:

Müjde! Müjde! Çünkü bizim o şahımız, bizim o şahımız cömertlik etti, cömertlik etti, bağışta bulundu, bağışta bulundu.

şah, babası için oğluna baş sadakası bir köy verdi. şeyh ona dedi: “Ne güzel dost, ne lâıyk mürit.”

Büyük ve seçkin bir şahıtır, onun yüce himmetine bak; onun cömertliğine hayran kalmış, hem şah, hem emir, hem dilenci.

Onun içindeki temiz cevheri, dışarıdaki ay gibi parlamış. Onun eli, cömertlikte ve bağışta maden ve deniz gibidir.

Hayrı kabul olmuş, ruhu cilâlanmış. Hak (Teâlâ) bundan sonra her iki dünyada da yüzlerce mükâfat versin ona.

(O) eşsiz âlem saltanatı, bu alt üst olmuş dünya (saltanatın)dan daha üstündür. Allah, kendi kereminden ona “kun feyekun”¹² verdi.

Veled, dün gece (rüyasında) onu gördü, onun coşkusu Allah’tandı. Gerçi o yeryüzündeydi; ama başı gökyüzüne doğru gitti.

Sultan Veled, on bir beyitlik bir başka gazelinde¹³ Alemeddin Kayser’e, “Bu utanç dolu dünyadan kurtul, zamanenin dışında makam tut. Aşk şerbetinden başkasını içme; aşk eteğinden başkasına sarılma. Demir gibi ateşte yan da gönül aynandaki o pas gitsin. Nakıştan ve boyadan vazgeç; aşkın cemâli boyasızdır. Daha ne kadar testiyle su çekeceksin? Mertçe vur testiye taşa; vur da denize dönsün testin; vazgeç küpten, testiden” diyerek öğütler verir; sonra sakiye ve çalgıcıya seslenir; sakinin şarabı döndürmesini, çalgıcının da tef ve harp çalmasını ister ki sarhoş olup kendilerinden geçsinler, varlıktan kurtulsunlar. Veled, bundan sonra sözü tekrar Alemeddin Kayser’e döndürür ve “Ey aşk (ülkesi) Anadolu’nun Kayser’i! İlerle; Zeng(ibar)’dan

¹¹ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 8 (15. Gazel.)

¹² Ol der oluverir: “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece ‘Ol!’ der, o da hemen oluverir.” 2 Bakara 117. “Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak ‘Ol!’ demektir. O da hemen oluverir.” 36 Yâsin 82.

¹³ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 209 (379. Gazel.)

büyük bir ordu geldi” der. Kendisi rahvan ata binmiş, yola düşmüştür; çünkü oraya topal eşekle gidilemez.

Sultan Veled, on üç beyitlik gazelinde¹⁴ ise, “Ey zarif ve güzel sevgili! Sana mestim; gece gündüz o yüzüne, o sesine hayranım. Ey ay (yüzlü)! Senin servi boyunun yanında çenk gibi eğildi boyum. Ey gümüş tenli güzel! Senin ay gibi yüzün olmayınca, ben çaresize kapkaranlık oldu dünya. Sarhoşum; benim sarhoşluğum senin aşkındandır, şaraptan, şarap testisinden veya esrardan değil. Ey aslan avcısı! Senin tavşanın oldum; kaplan gibi, niçin bu kulundan vazgeçersin? Ey güzel! Kayın ağacından yapılmış okun yapmadığını, senin kirpik gibi olan gamzen yaptı bana. Ateşten dolayı eriyip aktım; çünkü taş gibi bir kalbin var senin. Ey güzel yüzlü! Ben seni arzuluyorum; çabuk bu kuluna doğru gel hemen. Ben seninle barış halindeyim her zaman; ey dost, niçin bu kulunla savaşırsın her an?” diyerek Emir Alemeddin Kayser'e seslenir; ona mest ve hayran olduğunu; onun servi gibi boyu karşısında çenk gibi eğildiğini, onun ay yüzü olmayınca, dünyanın kendisine kapkaranlık kesildiğini, onun aşkıyla sarhoş olduğunu, kendisini ona av yaptığını, onun kirpik gibi olan gamzesinin yaptığını kayın ağacından olan okun yapmadığını, aşktan dolayı eriyip aktığını, yok olup gittiğini; hep onu arzuladığını, her zaman onunla barışık olduğunu söyler ve artık kendisiyle savaşmamasını, mücadele etmemesini ister. Sultan Veled, sonunda muradına erer; o, Emir'in aşk denizinde saltanat sürer; çünkü o, timsah gibidir o denizde. Emir'in yüzünün sureti görüldü görüneli, bir iz, bir koku ve renk kalmamıştır onda, yok olmuştur. Sultan Veled, “Anadolu Kayser'idir dinin sancağı (Alemeddin); bundan sonra Zeng(ibar) ordusunun safını yarar, galip gelirim artık. Veled, dört nala at koşturdu sana doğru; o, senden başkasına isteksiz bir halde topallayarak gitti” diyerek Emir'in adını da anar ve ona karşı olan arzusunu tekrarlar.

Sultan Veled, Kayseri halkından birçok seçkin şahsiyeti övdüğü kasidesinde¹⁵ “Özellikle bizim Kayser'imiz, o âşık ve sadık Müslüman oradadır” diyerek Emir Alemeddin Kayser'i de över. Ayrıca Emir'in övgüsünde bir de rubai¹⁶ kaleme alır:

Ey güzel yüzlü Kayser! Güzellikte ay gibisin sen. Karanlık geceler, seninle gün gibi aydınlık. Dinin Alem'isin (Alemeddin'sin, dinin sancağısın). Eğer insanlar senin lütuf gölgene sığınarlarsa, değer, uygun olur.

¹⁴ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 209-210 (380. Gazel).

¹⁵ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 483 (21. Kaside).

¹⁶ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 602 (374. Rubai).

Sultan Veled, Emir Alemeddin Kayser'in vefatı dolayısıyla on dokuz beyitlik bir kaside¹⁷ kaleme alır. O, bu kasidesinde Emir Alemeddin Kayser'in ölümünde duyduğu üzüntüsünü son derece içli ifadelerle dile getirir. Emir'in güzel hasletlerini, cömertliğini, zengin ve fakirin sermayesi olup dünyada eşinin ve benzerinin olmadığını, bütün halkın koruyucusu, hamisi ve dostu olduğunu anlatır. Emir'in öldürülmesinden dolayı bütün Anadolu halkının ve müritlerin feryadı figan etmeye başladıklarını; kendisinin çaresiz ve kararsız bir halde ne yapacağını bilemediğini ve herkesin yetim kaldığını anlatır.

Ayrılık ateşi Sultan Veled'i yakmış; felek, kalbine ok atmıştır. O kalbi temiz gencin ayrılık gamında, bahtı genç adam, bir yaşlı gibi olmuştur. Onsuz gönlünün kararı yoktur; ne yapacağını bilmez bir durumdadır. Çok ağlamaktan, gözyaşı dökmekten gözleri kör olmuştur; çünkü Emir'in binlerce bağış denizi vardı; onun bir benzerini ne gökyüzü görmüştü ne de gökyüzündeki burçlar.

Veled, manzumenin sonunda Emir Alemeddin Kayser'in ismini tevriyeli olarak anar ve "Acaba ben, senin güzel yüzünü bir daha göreceğim miyim? Acaba ben, senin zincir gibi saçlarını bir daha tutacak mıyım?" diyerek ona olan özlemini dile getirir. Sonra ise "Güzel yüzüne yemin olsun ki vakit geçirmeden senin gittiğin denize doğru peşinden ırmak gibi koşarak gideceğim" diyerek onun peşinden, onun gittiği yere kendisinin de koşarak gideceğine and içer.

Sultan Veled, yine Emir Alemeddin Kayser'in ölümüyle ilgili terkibibent¹⁸ kalıbında sekiz bent, yetmiş yedi beyitlik başka bir mersiye kaleme alır. O, manzumenin birinci bendinde Emir'in vefatını anlatır; ecelin, onun canını görünce tatlılaştığını, ona gönlünün istediği hoş bir ömür verdiğini; ruhlar âleminde gelip buradâ garip kaldığını; tekrar oraya gittiğini; Allah'a ait olduğunu anlatır. Daha sonra, "O doğruluk müridi, menzilde, yoldan sapmadan, doğrudan kendi şeyhinin huzuruna gitti" diyerek Mevlâna'ya bağlılığını hatırlatır ve onun yanına gittiğini bildirir. Emir'in ruh kuşunun kafesten dışarı çıkıp bu âlemden uçarak gittiğini, öbür âlemden bir makama nâil olduğunu; ordusu olan yiğit bir süvari gibi dolaştığını anlatır. Bu hususta "Veled'in sözünde yanlış ve hata yoktur" diyerek sözünün doğru olduğunu söyler; ancak, yine de yanlış düşünenler olabileceğinden ikinci bendi kaleme alır ve buna kulak verilmesini ister.

Veled, bu bentte de Emir'in güzel hasletlerini ve üstün meziyetlerini anlatır: "Dünyada onun gibi bir emir yoktu. Gerçi görünüşte emir ve efendi

¹⁷ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 477 (14. Kaside).

¹⁸ Sultan Veled, *a.g.e.*, s. 516-519 (5. Terkihibent).

idi; ama mânada fakir ve kılavuz idi. O dindar (Emir) namuslu idi; şüphesiz onda melek ahlâkı vardı. Gece gündüz işi gücü ibadet etmekte. Sadakası, ırmak gibi hep akardı. O veli, velilere âşıktı; varını yoğunu, her şeyini onlara bağışlardı.”

Veled, Emir'in bu güzel vasıflarını andıktan sonra, “Ne yazık ki böyle bir can, can dünyasına gitti ve bizden gizlendi” diyerek onun vefatında duyduğu üzüntüsünü yineler; çünkü “her fakir, onunla geçimini sağlardı. O, bütün âşıkların meclis mumuydu. İyinin de kötünün de hali onunla mâmur idi. Lütü, dikenin ve gül bahçesinin canı idi” der. Sonra, “Ey Veled! Kayser öldürülünce, ebedî dünyada şehitlerle beraber dirildi” diyerek kendisini ve müritleri teselli eder.

Sultan Veled, bundan sonra üçüncü bende başlar ve Emir'in 683 yılı Şevval (1284 Aralık) ayında bu alçak dünyadan göç ettiği kaydını düşer. Onun şehit olduğunu; hasmı tarafından öldürüldüğünü anlatır. Devamla, aslında düşmanların onu hapsedmek istediklerini; fakat istemeyerek de olsa onu öldürdüklerini anlatır. Veled, bu sözleriyle Tarih'e ışık tutar ve Emir'in ölümü üzerindeki sır perdesini aralar:

کرد قیصر زین جهان دون سفر	ششصد و هشتاد و سه شوال در
شد شهید و زندگی نو بیافت	در جهان امن بی خوف و خطر
خصمش اشکسته قفس را از مری	تا پرید آن مرغ جانش چرخ بر
جهد ایشان حبس بود و قتل او	واندران او را خلاص و گنج زر

Kayser, bu alçak dünyadan altı yüz seksen üç (yılı) Şevval ayında göç etti.

Şehit oldu; korkusuz ve tehlikesiz huzur dünyasında yeni bir hayat buldu.

Hasmı, düşmanlığından dolayı onun (beden) kafesini kırdı; böylece onun o can kuşu gökyüzüne uçtu.

Onlar, (onu) hapsedmeye çalışıyorlardı; fakat onun öldürülmesi, kendisi için kurtuluş ve altın hazinesi oldu.

Sultan Veled, devamla Emir'in öldürülmesi olayına bir benzetmeyle açıklık getirir; bunu, kişinin düşmanlığından dolayı şahinin başından külâhını kapıp çalmasına benzetir. Düşmanlarının, “Artık böyle bir düşman da yok olup gitti; kötü olan ne varsa bizden taraf onun ruhuna hediye!” diye mutlu olduklarını aktarır. “Onların kastı, (ona) eziyet vermektir; fakat o, ona

hazine idi. Öyle ki sedef kırıldı, inci ortaya çıktı” diyerek, onların eziyet etmek amacıyla giriştikleri bu hareketin, Emir için hazine olduğunu bildirir. O, bunları anlatır, ama tekrar “Ey Veled! Ne yazık ki o ay, karanlık gecede bir bulutun altında gizlendi” diyerek Emir’in ölümüne duyduğu üzüntüsünü yineler.

Sultan Veled, dördüncü bentte dünyada “Emir’in bir benzeri olsaydı, ıstırapım ve derdim derman bulur, o an onun derdiyle tedavi olurdu. Ben, onu onun yerine kabul ederdim; canım da sıkıntı içinde kalmazdı” diyerek dünyaya onun gibi bir emirin gelmediğini bildirir; zaten onun gibi bir dostun olmayacağı kesin olduğu için de bazen ince telden bazen kalın telden feryatlar ettiğini dile getirir. Devamla, “Acaba, yeryüzünde onun gibisi olabilir veya bu yaşlı dünya onun benzerini doğurabilir mi?” diyerek ümitsizce sorular sorar. Çünkü Emir, “Gençliğinde temiz ve güngörmüş ihtiyarların huyuna sahipti. O, emirlikte Hallaç gibi fakirdi. Yoldan sapanlara menzile gitmeleri için Mevlâna’nın yanında bir hâmi gibi candan, yürekte rehberlik ederdi.” Evet, Sultan Veled, Emir’in meziyetlerini, eşsiz oluşunu; onun gibi birinin dünyaya gelmediğini, hatta gelmeyeceğini dile getirir; onun için yas tutar; onun Mevlâna’nın yanında bir hâmi gibi canı gönülden çalışıp hizmet ettiğini anlatır.

Sultan Veled, yine bu övgülerle yetinmeyip beşinci bendi kaleme alır. Bundan sonra onun için birçok gazel söyleyeceğini, ölünceye kadar susmayacağını; onun yüzünü perdesiz görmedikçe bıkmadan, usanmadan bu türden gazeller kaleme alacağını söyler. Sonra matem havasıyla feryat etmeye başlar ve “Ah! Onsuz, temiz canlar mescidinin tavanı çöktü, duvarı yıkıldı. Ah! Onsuz, gönül köşkü ve meydan, her yer, çerçöple, bataklıkla doldu. Ne yazık ki o değerli dost gitti! Ne yazık ki o yüce Emir gitti. Ne yazık ki o züht denizi gitti! Ne yazık ki o amel madeni gitti.” Çünkü, “Onun vasfı dille ifade edilmez; onun anlatımı hikâyelere sığmaz. Onun cömertliği yanında denizler bir damlaydı. Bu dünyanın onun katında bir değeri yoktu” der.

Sultan Veled, kendine hitaben “Ey Veled! Ansızın Kayser şehit oldu; önceden yaşadığı cennete gitti.” diyerek sözlerini bitirir ve altıncı bende geçer. Bu bentte, Emir’in dünya hayatını, burada iken nasıl bir yaşam sürdüğünü anlatır:

Ey ünlü Emir! Önceden gelmiş olduğun öbür dünyaya şahin gibi geri gittin.

Hep o tarafa yönelikti yüzün, gece gündüz. Hep o tarafa idi niyetin, hazırlığın.

Rüyanda hep O'nu arardın. (O'na dua ve) niyaz için hep uyanık kalırdın.

Safa atının üzerinde hep O'na doğru koşturur dururdun.

Mevlâna gibi, beden kalıbından çıkıp candan o Kâbe'ye doğru namaz kılardın.

O niyazın, sonunda elini tuttu; O'na nazlanman için seni oraya götürdü.

Sultan Veled, bendin sonunda “Ey Veled! Kayser gitmedi; onu kendi canında sır gibi gizlenmiş bil.” diyerek Kayser'in gönlünde yaşadığını bildirir ve bendi bitirir. Veled, yedinci bentte ise Emir'in öbür âlemdeki hayatını anlatır:

Ey ay yüzlü, yiğit Emir! Su gibi olan ruhun ırmak gibi cennete gitti.

O temiz ruh, cennette ve güller arasında güneş gibi salınarak o tarafa bu tarafa gidiyor.

Dalları ve yaprakları yeşertmiş; zambağa ve güle renk ve koku vermiş.

Senin cebrin, her kırılmışı düzeltmiş. Senin lütfun, her yırtılmışı örüp dikmiş.

Senin cömertliğin velilere saltanatlar vermiş; düşmanın dahi af eteğine sarılmış.

Bahçeler, yapraklar ve ağaçlar, senin o cömertliğinle dirilmiş; şimdi (herkes) “o şah nerede?” diye birbirlerine sormakta.

Sen, bedendeki can gibi onların içine girmişsin; hepsi, testideki su gibi seninle doludur.

Canlar içinde gizli cansın sen. Senin yerin ne aşağıdadır ne yukarıda.

Sultan Veled, bu bendi de “Ey Veled! Canım bedeninde olduğu sürece bir an bile onu anmaktan geri durma, susma!” diyerek bitirir ve son bende geçer. Bu bendin her mısrasında söze Kayser'in adıyla başlar ve onun bu dünyada nasıl bir yaşam sürdüğünü tekrar anlatır:

Kayser, tarikatta önder idi. Kayser, yol ehline, salıklere rehber idi.

Kayser, âşıkların gözü ve kulağıydı. Kayser, taliplerin eli ve ayağıydı.

Kayser, inkârcılara doğruluk bahşederdi. Kayser, yoksulların ekmeği idi, aşığıydı.

Kayser, ruh ordusunun hâmisi idi. Kayser, Ali gibi savaş aslanı idi.

Kayser, Hakk'ın rahmet çeşmesi idi. Kayser, hem bağış denizi idi hem de ihsan madeni.

Kayser, bu yeryüzünün ışığı idi. Kayser, hem arşın hem de gökyüzünün canı idi.

Kayser, susuzların berrak suyu idi. Kayser, gönüllerdeki derdin devası idi.

Kayser, Peygamber'in nurundan doğmuştu. Kayser, bütün takva sahiplerinin övüncüydü.

Kayser, Hakk'ın makbûlü idi. Ey Veled! Kayser, ezelden Tanrı'nın nuru idi.

Sonuç olarak, Sultan Veled, sadece bir tarikat şeyhi, bir fakih ve bir şair değil, aynı zamanda yaşamış olduğu topraklarda bütün halkla ve ileri gelen şahsiyetlerle ilgilenen; onları idare etmesini bilen; bu bağlamda hem edebî hem de tarihî açıdan kıymetli eserler sunan değerli bir şahsiyettir. XIII. yüzyılda Anadolu'nun siyasî, sosyal, kültürel ve edebî durumu hakkında araştırma yapacakların, Sultan Veled'in manzum ve mensur bütün eserlerine bakmaları; kaynak olarak değerlendirmeleri gerekmektedir. Sultan Veled'in Emir Alemeddin Kayser'e yazmış olduğu manzumelerin bu bağlamda bir örnek teşkil ettiği görülmüştür.